

ACC. NR.

M. 9134: 1-16.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: Adress:
 Socken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Register:

Cigarrfabrikerna 1 -3
 Ljusinbränningsfesten 3-5
 Loppan 5
 Märknader 6
 Slå katten ur tunnan 6-8
 Strutar 8
 Påsk 8, 16
 Pingst 8-9
 Järnvägen 8
 Bönder och stadens invånare 9
 Slädpartier 9
 Midsommar 10
 Baler 11
 Spelmän 11
 Stjärngossar 11
 Julen 12
 Nyåret 12
 Märten 12
 Varulvar 13
 Katta-Fruen 13
 Bäckhästen 13
 Gästar 14
 Vättar 15
 Skrämma barnen med 15
 Lucia 15
 Ljusstöpning 15-16
 Vårfrudagen 16

Skriv endast på denna sida!

M. 9134: /.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-1-

Jag kom hit till Ystad vid åtta års ålder och sedan har jag varit här hela mitt liv. Jag började med att stripa tobak vid 14-15 års ålder, och för det arbetet hade jag summa 17 öre om dagen. Det höll jag på med i ett par års tid. Sedan blev man virvelmakare, vilket innebar att jag fick sitta tillsammans med en cigarrmakare och fick göra innanmätet till en cigarr. Det blev 2 à 3 kronor per vecka för det arbetet. Det ansågs vara bra betalt på den tiden. Det fanns andra cigarrmakare, som inte hade någon som gjorde innanmäte till sig och då gjorde man ibland åt dem också med påföljd att man kunde förtjäna en eller annan krona mera i veckan. Ystads Gamla Tobaksfabriks Intressenters Aktiebolag var stiftat redan 1799 och låg vid Hamngatan, där nu Sydsvenska Dagbladet har sin officin. Där tillverkade vi följande märken, på den tiden allmänt bekanta av varje initierad rökare: Hollandia, El Patrono, Esmerado, La Rica, Flor del Campo, Nudi, Etiketterna beställdes i Tyskland. Se här har jag ett

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:2.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-2-

brokigt urval. Läs själv! Jag arbetade ett par tre år som vikelmakare, så kallades arbetet nämligen med en fackterm, och så blev man slutligen cigarmakare. Arbetet gavs på ackord. Man skulle göra så och så många tusenden, och när man gjort det, fick man en viss summa, varom man förut avtalat. Cigarrer såldes förr för 2 à 3 öre stycket, så man fick göra ganska många för att komma upp till en veckoinkomst av 3 kronor. Vi använde oss av utländsk tobak, som kom från Sumatra, Ost-Indien, från Amerika, La Plata, Cuba, Havanna. Fabriken importerade något själv, men det mesta köptes via grossister i Bremen. Fabrikören reste dit och köpte upp tobak. Verkmästaren vid fabriken hette Fredrik Eliasson. C.D. Fischer var verkmästare tills han dog i kolera 1853 och sedan blev sonen D. Fischer verkmästare, och efter honom kom Fredrik Eliasson senior och sedan sonen, junior. År 1915 övertogs fabriken av ett aktiebolag, som skulle driva rörelsen. Vid samma tillfälle satte Fredrik Eliasson Junior upp egen fabrik, och där arbetade vi 2-3 år. Man lämnade

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:3.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-3-

en god vara, och det gick framåt för honom. Det var inte en massa aktieägare, som ville ha pengar. Han var sin egen, och vi trivdes bra hos honom. När jag slutade hade jag 22 kronor för 1.000 cigarrer. Förr hade jag gjort 10.000 för 7 kronor. Siffrorna tala om att tiden gått framåt, att levnadsstandarden stigit även för den enkle arbetaren. Allt som allt var vi 60-70 arbetare vid fabriken. Cheferna kallades för fabrikörer, men det var inga fabrikörer. Det var verkmästare rätt och slätt. De tog själv del i arbetet. Där var kvinnlig personal också. Fruntimmer sorterade och stripade tobak, spikade lådor och etiketterade dem. Skall jag nu tala om gamla traditioner, så vill jag först och främst nämna ljus-inbrinningsfesten. Denna fest firade vi varje år, och då stod glädjen högt i tak. Vi började festandet på fabriken men vi slutade tillställningen i regel på ett hotell vid 3-tiden på morgonen. Det var skämt

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:4.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-4-

och glam, vi skålade friskt, det var mat och dryck. Det var i samband med att vi tände ljus på fabriken och festen firades någon av de första dagarna i oktober. Vi hade festen merendels en lördagskväll, eftersom vi då var fria och kunde hålla på hela natten om det knep. Vi brukade i förväg sala ihop pengar till festen. Vi gick upp på hotellet, ibland på "Krisen" ibland på Gröna Lund, och när fabriken firade 100-årsjubileum hade vi vår ljusinbrinningsfest på Continental. Fabriken bjöd vid dessa fester alltid på punsch. Det sändes efter ett par dussin kannor punsch från källaren i Continental, som då hette Syd, och så inleddes festen med ett skålande utan like. Var och en arbetare hade en stor bägare, full med den ädla drycken, och man gick omkring och skålade med varandra. Merendels hade också hantverkarna sådana fester. Vi hade ju våra bordsplatser i fabriken, där vi satt och stripade tobak och på eftermiddagen gjorde vi fint på dem och på ett öppet bord

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:5

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-5-

Lades en vit duk, och där ställdes punschkannorna. Vi hade en stilig sångförening också, och där sjöng både Eliasson d.ä. och d.y., men Fischer var inte intresserad av sång utan tänkte bara på sin jakt. Så fort han hade en ledig stund gav han sig ut i markerna med sin stövare och jagade råkor. Denna sångförening brukade sjunga på ljusinbrinningsfesterna, för det mesta Fredmans epistlar och ibland också några sånger av Lindblad. Vi sjöng och hade det så muntert. Och när vi hållit på till framemot tiotiden på kvällen drog vi oss upp till ett hotell, där vi fortsatte med mat och dryck.

Här var många original förr i tiden. Loppan var ett läskigt fruntimmer, som inte gjorde någonting utan gick omkring och strök. Sådana där glädjefruntimmer har det funnits i tjugtals. Här var Rante-Lovisa, Kaffe-Kitteln, men det var dräggen i Ystad. Stava-Hopp, Lina Jacobsson tillhörde samma kategori. Här var ett rysligt

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:6.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-6-

liv när det var marknader. Då samlades dessa fruntimmer, då kom det säljare ända uppifrån norra Småland. Det kommersades då friskt. Marknaderna varade i min ungdom i tre dagar. De hölls på Stortorget, där nu Bäckhästen står. Där var träbodar uppsatta med en lem framför, som användes som disk. Så var där järnhandlare och pipförsäljare, sadelmakare, gördelmakare, kardmakare, karamellstånd. Kreaturen hade de ute på Österportstorg mitt för rådhuset och hästarna hade de på Västerportstorg. Kreaturen blev senare flyttade ut till Västerportstorg också.

Så var här karusäll på den plats där nu Skånebanken och Frins Carl nu ligger. Där var trädgård och där hade de karusäller under marknaderna.

Nej, skall vi tala om riktigt gamla traditioner, så får vi allt tala om fastan. Då slogs katten ur tunnan, och det var en gammal tradition. Det var en massa ungdomar som samlades och maskerade sig. De brukade samlas på en stor handelsgård, så att ingen skulle se hur de spökade

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:7.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-7-

ut sig. Så kom det bonddrängar till också från landet, och allesammans red ut till Fiskarhusen, där de exercera nu, och där slog de katten ur tunnan. Till att börja med hade de en levande katt i tunnan, men det var otrevligt att se, för katten var rent vild när han äntligen slapp lös. De sista åren hade de ett dubbelt stycke fårskinn som de klippt ut som en katt och inne i det skinnets hade de lagt en flaska punsch, som segraren fick som belöning. När detta skinn föll till marken blev den som slagit det slaget korad till kattakung, och den flicka han höll mest av blev drottning. Så hade de gille på Karantänen baketter. På den tiden flödade spriten fullt och de var fulla och galna, både karlar och fruntimmer, en stor del åtminstone. Jag har inte själv varit med om att slå på tunnan, men jag har sett på otaliga gånger. Sista gången de slog katten ur tunnan var i slutet av 60-talet, sedan hade de inte mera någon levande katt utan skinn, som jag talade om. Det var ett riktigt festtåg ut till kattplatsen. Där var de som åkte i

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:8.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 ; Järrestad

-8-

charabanger. Kattakungen åkte alltid i vagn från segern, och drottningen hade en hattaskrälla på med flör omkring. Så red de manliga bakefter på riktiga krakar. Somliga hade den dagen häradsdräkter. Ja, det hela var till att skratta åt, men man tog det så allvarligt på den tiden. Till fastan hörde också strutar, som de bakade i form av kors. Ibland förekom de i form av stjärnor också. De var beströdda med kummin. Det hade de till festen. På den tiden hade de riktiga rågbullar också.

Vid påsken rullade vi ägg och pickade ägg. Där stod hela klungor vid hörnorna i gatorna. Rulla ägg gjorde man även i familjerna, men picka ägg gjorde bara läropågar, drängar och drägg. Vid pingst var där mycket med utflykter. Då körde man till Krageholm, Marsvinsholm. Till Charlottenlund kunde man åka med tåget, om man ville. En tågresa var ett helt äventyr på den tiden. Banan mellan Malmö och stad var just öppnad, och det var inte många invånare som hade åkt tåg.
Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:9

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-9-

Vid pingstutflykterna kunde vi vara en 2-3 skjutsar och så hade var och en sin flamma med sig, och flammen hade korgen full med mat. Drängarna var näsvisa på godsens ty de voro förträdna för att man trampade ner deras jord. Kom en bonde till staden så sprang pojkar efter honom och kastade allt möjligt skräp på honom. Vi brukade ha harmonika med oss till skogen. Det fanns alltid någon bland oss som kunde traktera ett dragspel. Det fanns nämligen dansbana i skogen, men många gånger var det inte rådligt att gå upp på dansbanan, för då hade man bönderna på halsen. Ibland roade vi oss därför med dans på en öppen plats i skogen. Böndernas drängar kastade en gång sten efter oss. Så det var inte så roligt alltid att komma till Krageholm vid pingsten.

-Brukade ni också företa slädpartier om vintern?

-Slädpartier gjorde aldrig vi. Det var där interråd till. Det var vara de "tjänstlile" i stan. Det var merendels handelsknoddar som ställde

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134: 10.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-10-

till med det eller också militären. Då hade de fina hästar med
hjulbror i och de for genom staden, begäpade av alla invånarna.

Här låg en gång en cirkus i stan, Cirkus Madigan. På den tiden
låg här också husarskvadroner. En del av cirkuspersonalen var med i
slädarna och de hade ju fina hästar att åka efter.

-Hur firades midsommar i Åstad?

-Då hade alltid fiskarna majstång ute vid fiskarhusen, och det kostade
50 öre för att få dansa, och för det priset fick man kaffe med kakor
också. Det var bara så länge man inte var gift som man gick dit ut.
Det var roligt att vara i lag med fiskarna, ty de hade sin egen
dialekt och sina egna vanor, och så skrattade man lika mycket åt det
som åt dansen.

För övrigt brukade vi tobaksarbetare ställa till med maske-
radbaler och vanliga baler. I Lilla Norregatan bodde krukmakare Tim-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134: //.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-11-

gren, och den salen hyrde vi. I gamla epidemisjukhuset, nu Nyhem, där hade vi också baler och likaså i Missunna. Där är nu uppfostringsanstalt för svaga barn. Vid dessa fester ordnade vi själva med musiken. Här var barberare Jönsson som spelade bra och han hade en son, sergeant Johan Jönsson, som också spelade. Fanjunkare Hägerman spelade också och likaså var här en blind som spelade flöjt bra. Då hyrde vi dem, och de spelade för oss vid våra fester. De hade betalt för natten och spelade ända till morgonen. På Dammhejdan/Missunna/ var Hector värd, och han ställde om allting, t.o.m. stekt kyckling och öl och snaps så mycket vi ville.

Vid julen brukade här gå stjärngossar omkring. Det var arbetarpojkar, som gick omkring, tre stycken i ett följe. De hade gjort en stjärna med oljade spetsar och ljus inne. Det var en talgdänk som brann. Jag minns inte vad de hette, men de var alltid tre stycken som gick med stjärnan. Det var Judas med pungen och två till. Judas med

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:12.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarrmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-12-

pungen tog emot skänkerna. De skulle föreställa tre bibliska figurer. De fick några ören i husen. De skämdess inte för att stiga in, när familjerna var samlade.

Julen firades med julgran och som julmat hade vi allt möjligt gott, skinka, gröt, lutfisk, sylta o. rödbetor. Julklappar fick vi alltid, i synnerhet barnen, men det var oftast bara en liten bagatell. Någon gång kunde mor och far ge varandra något som behövdes för hushållet. Vid nyår brukade de skjuta. De sprang med gevär framför fönstret och man var glad när de klickade. De spräckte fönsterrutor och ställde till med olyckshändelser. Det var nyårsafton de hade sådana upptåg för sig. De sköt ut det gamla och in det nya året.

Märten firade vi också. Hade vi inte gäs, så hade vi åtminstone en höna. En anka kostade inte så mycket på den tiden. Lutfisk hade aldrig vi vid Märten, men det fanns många som brukade både lutfisk och gröt till Märten.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:13.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-13-

Folk var så vidskepliga förr. De var rent tokiga med sådant. De sade att här var varulvar, men det var ju bara skrock. De sa' att järnarbetare Bertil var varulv, men där var fler än han, som var varulv. Vi barn var ju aldrig vidskepliga. Vi roade oss för mycket med diverse upptåg för att bli vidskepliga. Vi hade Katta-Frun att roa oss med. När vi pojkar såg henne komma på gatan, så visslade vi allt vad vi orkade, och fick hon tag i någon av oss, så pryglade hon den stackarn med parasollen, som hon bar i handen. Hon hade debuterat som skådespelerska men blivit utvisslad. Alla ungar visslade på henne när hon kom, och det blev hon rasande för, i Norra förstaden, där som nu är egna hem, fanns Bäckhästen, och den skulle vi ju akta oss för. Det var ett sankt område, som alltid stod under vatten under högsommaren. Där var Bäckhästen. Ute vid nuvarande Folkets Park skulle Bäckhästen ha förvillat några pågar. Han skulle ha haft tre till fyra pågar på ryggen och sprungit ned i vattnet. Men det är bara

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:14.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-14-

historier alltsammans. Nere vid sjön var gästar. Det var dödingar som gick igen, som inte fått någon kyrklig begravning. Ute i de sankna områdena sades det också vara vättar. Det var ångor som steg upp och tände ljus.

-Vad brukade de vuxna skrämna barnen med?

-Med sotaren, och äter sotaren. Är du inte snäll, så kommer sotaren och tar dig, sade de.

-Firades aldrig Lucia på något sätt?

-Lucia firades aldrig förr, men nu är min dotter-dotter Lucia på Elementarläroverket.

Vi hade själva gris hemma. Jag har bott i det här huset ända sedan 1881, alltså i sextioett år. Då köpte jag fastigheten. Här har varit många grisar. 1886 köpte jag fastigheten. Jag är nu 89 år gammal. Mina föräldrar brukade stöpa ljus hemma själva. De hade

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M 9134: 15.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-15-

formar och så drog de en sträng igenom formen och så hängdes formen i en vattenbalja för att talgen skulle telnas. Min mor stöpte alltid själv ljus på 60-talet, men sedan kom Liljeholmens stearinljus till. De stöpte också präsor. Någon halm på golvet hade vi dock aldrig vid julen, men det förekom ute på landsbygden. Inte båsade man ner i stavn, inte.

-Firades vårfrudagen ?

-Inte firades precis, men då trädde ju tranan på Skånesa jord, sade man. Då skulle ljusastaken ut och med afton in. Men det är bondspråket, men vi som kom från landet följde det där även i staden.

Eljest tror jag inte att man hade reda på det inne i staden.

Vid fastan hade vi alltid bullar på fastlagsmåndag, men i år/1942/ var det bom - vi fick inga fastlagsbullar. Det är första gången i mitt liv jag varit utan fastlagsbullar. Under förra kriget fick vi.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 9134:16.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: Cigarmakare N. Dahlquist
Uppteckningsår: 1942 Född år 1854 i Järrestad

-16-

Dymmeln talade de om på landet och även i Ystad. Det var en sak som var känd även inne i sta'n. På skärtorsdagen drev vi nurr med folk. De reste till Blåkulla, sa' vi. Vi hängde en kvast och stege med knappnål så att de gick omkring som spektakel, men det är nu så många år sedan det gick bort. Långfredagen fick man inte alls leka. Då skulle man vara svartklädd. Det var en sorgehögtid.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!